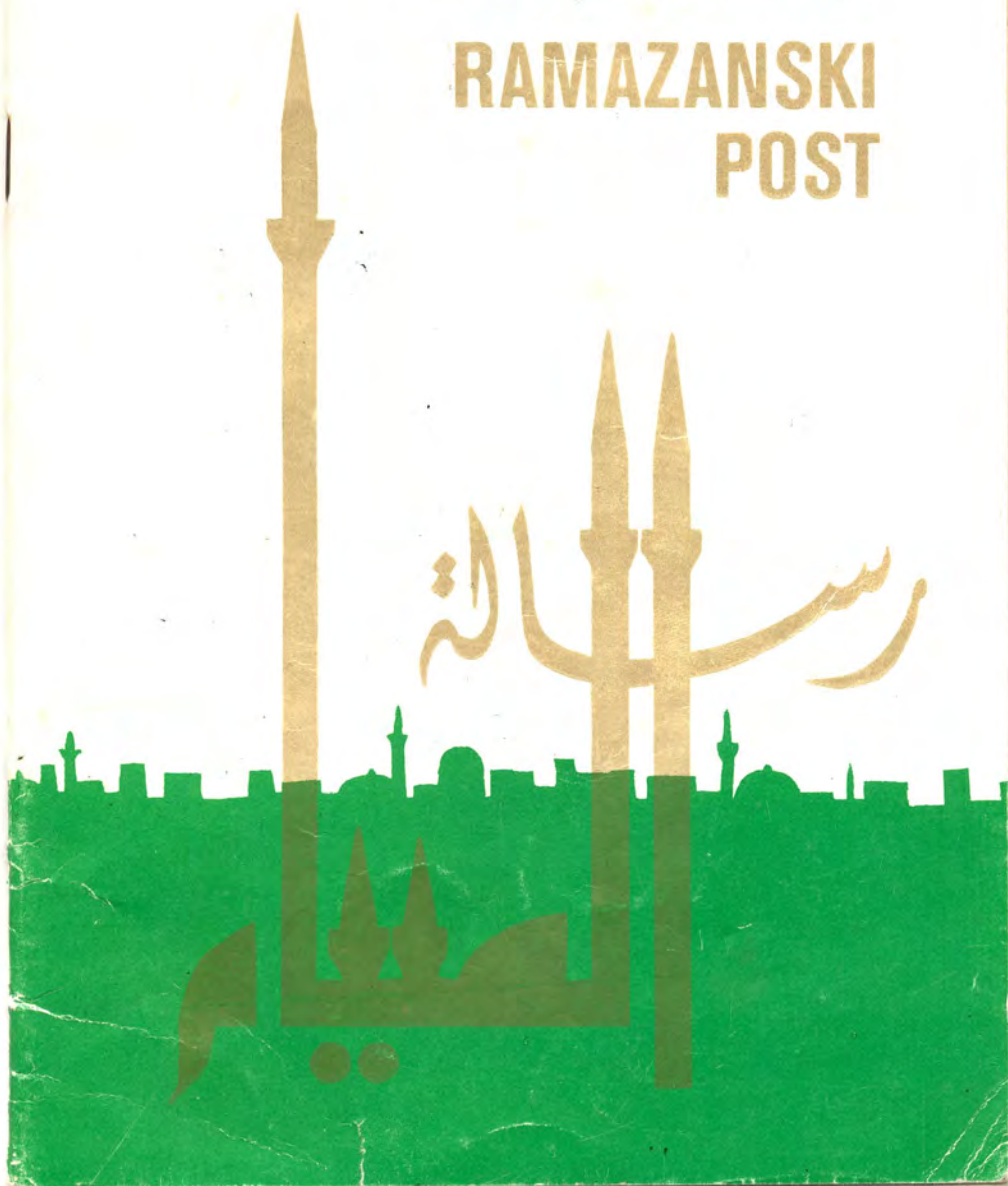
DR MUHAMMED ABDULLAH DRAZ

RAMAZANSKI POST

DR MUHAMMED ABDULLAH DRAZ:

رسالة الصيام

RAMAZANSKI POST

KAO IDEALNA PRILIKA, JEDINSTVEN PUT I IZRAZ ISPOLJAVANJA IZUZETNE BOGOBOJAZNOSTI, ODRICANJA I SAMOSAVLAĐIVANJA, UMJERENOSTI I USTRAJNOSTI, SKROMNOSTI I DAREŽLJIVOSTI, POKAJANJA I NADAHNUĆA, ČISTOTE DUŠE, POSVEĆIVANJA KUR'ANU I RAZMIŠLJANJIMA O ALLAHU DŽ. Š.

S arapskog preveo: **Mesud Hafizović**

Sarajevo, redžeba 1400. (juna 1980. godine)

BILJEŠKA O PISCU I PREVODIOCU

Autor djela koje imamo u svojim rukama kao ramazansku čestitku je profesor dr MUHAMMED ABDULLAH DRAZ, poznat kao svestran učenjak i islamski radnik. Nakon što je završio osnovno, srednje i fakultetsko obrazovanje na kairskom AL-AZHARU, doktorirao je na pariskoj SORBONI, a zatim se vraća u svoju zemlju Egipat i biva postavljen za profesora na Fakultetu arapskog jezika Univerziteta Al-Azhar. Ubrzo se pokazalo da se radi o velikom naučniku, entuzijasti i radniku. To nam najbolje potvrđuju i sama njegova djela koja je objavio za relativno kratko vrijeme svoga života i naučnog rada. Prerano je otišao sa ovog svijeta, umirući u najvećem zamahu svoga naučnog interesovanja i istraživanja. Bio je i član Udruženja velikih islamskih učenjaka u Kairu, gdje je također ostavio neizbrisiv uticaj.

Od njegovih djela potrebno je ovdje spomenuti samo neka, kao što je, na primjer, djelo »POGLEDI ISLAMA« koje nam plastično, izvorno, naučno i originalno govori o islamu i njegovom univerzalnom gledanju na svijet, prirodu, društvo i mišljenje, zatim djelo »VELIKA VIJEST« koje govori o Muhamed a.s. fenomenu objave, odnosno vahja, nužnosti vjerovanja i uzornosti Resulullaha a.s. u svakom pogledu, svakom dobu i savršenom humanističkom smislu, potom djelo »VJERA, UVODNA ISTRAŽIVANJA ZA IZUČAVANJE POVIJESTI VJERA« koje nam predstavlja autora kao izvanrednog poznavaoca vjerskih učenja, njihovih nosilaca, razvoja, suština, socioloških fenomena i sl. i djelo »POST... ODGOJ I SAMOSAVLAĐIVANJE«, odnosno »RAMAZANSKI POST«, djelo koje ovog puta predajemo u ruke pripadnicima Islamske zajednice kao ramazansku čestitku sa željom da se nađe u rukama svakog našeg muslimana i muslimanke, u krugu svake naše porodice i kuće i na svakom našem ramazanskom sijelu, iftaru i razgovoru.

Djelo koje imamo u svojim rukama autor nije doživio da ga vidi objavljenog. Umro je na putu kao šehid, vraćajući se sa Konferencije o islamskim istraživanjima koja je tada održana u Pakistanu i na kojoj je i sam dao značajan doprinos.

Što se tiče prijevoda i prevodioca spomenutog djela možemo s pravom reći: kamo sreće kad bi nam svi naši poznavaoci arapskog jezika priređivali prijevode značajnih djela i u drugim prigodama, kao što je to učinio profesor MESUD HAFIZOVIĆ, asistent arapskog jezika našeg Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu, za ovogodišnji ramazanski post. Poželimo mu još više uspjeha!

A. Smajlović

MJESEC UPUTE I MILOSTI

BLAGOSLOVLJENI MJESEC

I prođe još jedna godina... Vrati se ramazan...

Vrati nam se pošto smo ponešto zaboravili, zabacili i nakon što smo se uveliko posvetili ovozemaljskim preokupacijama.

Vrati nam se ramazan. I nama bi suđeno da se ponovno zdušnije predamo ibadetu, da živimo njegove prelijepe dane i presvijetle noći... Šta misliš, da li ćemo još toliko živjeti i ponovo ga dočekati, ili će nas u ovom kratkom vremenskom rastojanju smrt preteći pa se, možda, nećemo više mi sresti?

A zar ima neko kome Allah garantuje da će mu produžiti život, pa da i iduće godine zdrav, situiran, iskren u namjeri, razborit u odluci, dočeka ramazan. Ko je siguran u ovo neka onda u poslu ponešto odgodi, u nečemu se prepusti nadi i odloži ono što mu se čini da može odlučiti. Ali, kako je sudbina nepoznata i skrivena, kako smrt dođe u trenu, kako suđeni čas nastupi iznenada, glupo je prodati budućnost za sadašnjost, zamijeniti ubjeđenje sumnjom...

»Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, i naposljetku ih snađe ono čime im se prijeti, zar će imati šta od slatkog života koji su provodili?« (Eš-Šūra, 205—207). »I zašto oni ne razmisle o carstvu nebesa i Zemlje i o svemu onome što je On stvorio, i da se, možda, kraj njihov primakao? Pa u koje će riječi, ako ne u Kur'an, vjerovati?« (El-Earāf, 185). I u koju se to priliku oni uzdaju? Zar će svako od nas čekati dok mu ne dođe dan u kome će reći: »... Gospodaru moj, vrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!« (El-Múmiñun, 99—100). Ili će reći: »... Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!« (El-Munāfikūn, 10).

Ne, ovo neće biti dato nikome. Potrebno se čvrsto odlučiti i dati sve od sebe da se ramazan iskoristi kao jedinstvena prilika i da se posveti ibadetu i čine dobra djela.

Da, to je, zaista, izvanredna prilika. Zar ne znaš da ima doba u godini koje je plodnije od ostalih, doba u kome lista drveće i cvjetaju cvjetovi, doba u kome je zemlja pogodnija za obrađivanje i u kome se sjeme lakše prima i daje dvostruke ili višestruke plodove? To je pro-

lješće koga poljoprivrednici rado čekaju da u njemu posiju i zasade.

Ovako je i s ramazanom. On je proljeće za duše. Svako dobro i korisno djelo koje čovjek učini u ovom mjesecu raste i razvija se bujnije. Njegov post, namaz, korisne akcije, razni oblici davanja i ostala humana stremljenja su blagoslovljena i donose mnogostruku nagradu. Dosta je samo da je u njemu noć Kadr. »A šta ti misliš šta je noć Kadr? Noć Kadr je bolja od hiljadu mjeseci.« (El-Kadr, 2—3).

Među nama ima i onih koji su do sada propuštali ove prilike, pa je ovo pravo vrijeme da se uključe u redove musallija prije nego što posve izgube put.

A kakva li se tek mogućnost pruža onima koji u ramazanskim danima redovno praktikuju da umnogostruče trud, da daju više od sebe i budu što bliže svojim idealima.

Međutim, prvo odakle treba da pođemo kad čujemo ovaj poziv je da se okrenemo malo unazad i sami kritički pogledamo svoje dosadašnje padove, lutanja i posrtaje, a zatim da iskrenim pokajanjem zbrišemo propuste koje smo počinili prema svom Gospodaru i čvrsto odlučimo da ćemo bar u budućnosti biti odani marljivi i ustrajni. To je prvi korak kod odazivanja Allahovu pozivu i to je bit pokajanja koje je Allah učinio garancijom sigurnosti i spasa na ovom i budućem svijetu, kako sam Allah, obraćajući se blagom i milostivom Poslaniku kaže: »Allah ih nije kaznio, jer si ti među njima bio; i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti.« (El-Enfāl, 33). Umet je tada, znači, imao dva štita od nevolje: prvi, postojanje Poslanika među njima, i drugi, njihovo kajanje za grijehe. Danas ovog prvog štita nema i preostao nam je samo drugi, pa ako i njega izgubimo svojim griješenjem i kršenjem normi, svojom ustrajnošću u porocima i izopačenostima, izgubićemo smisao življenja, sposobnost razumnog rasuđivanja, svoj duševni mir i sigurnost, a bez toga nema ni vjere.

Dakle, započnimo svoju akciju u ovom blagoslovljenom mjesecu pokajanjem, napuštanjem svega što ne valja i izbjegavanjem svakog grijeha: »Bože, oprosti nam! Bože, sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni!«

Kad ovaj pasivni korak okončamo pokajanjem i vraćanjem čistoti, preostaje nam da nastavimo uljepšavati, usavršavati i izgrađivati ovo pozitivno stremljenje... Da, nakon što ispraznimo srca od mraka strasti mora da ih napunimo svjetlom mudrosti. Nije ramazan samo mjesec uzdržljivosti i borbe. On je više od toga, on je mjesec upute i milosti... Upute i milosti koji obuhvataju Zemlju, upute i milosti koji su poslani s Neba.

U ovom blagoslovljenom mjesecu su Božje kuće pune klanjača, učača, upućivača. I onih koji traže, i onih koji žele uputu... U njemu su srca vjernika prepuna milosti, topline i dobročinstva prema si-

romahu, socijalno ugroženom, siročetu i putniku namjerniku. Eto, to je ta uputa i to je ta milost koje su, zahvaljujući islamskoj nauci rasprostranjene svuda po Zemlji.

U ramazanu je spušten Kur'an koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla. U njemu se izliva milost i ispunjavaju molbe: »A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli...« (El-Bekare, 186). Eto, to je ta uputa i to je ta milost koje su poslane s Neba.

Bože, učini nas dostojnim Tvoje milosti i nadahni nas da slijedimo Tvoju uputu!

DOČEK RAMAZANA

Pojavi se, ramazanski mlađače! Dođi, jer su naše oči stalno uprte ka horizontu čekajući čas da te ugledaju. Naša srca ne miruju. Ona su zaljubljeno zbunjena pogledajući tvoj izlazak. Neki koji ne razumiju smisao i posebnost te ljepote dobacuju: Šta je to tvoje srce zaljubljeno toliko baš u ramazanski mlađak? Pa i on je poput ostalih mlađaka? Ali, oni ne znaju da si ti vijesnik posebnog mjeseca i kao takav našim srcima velika inspiracija.

Neka oni pogledaju u svijetli luk kad se tek pojavi. Ne vide li da su mu kraci okrenuti jedan prema drugome? Zatim neka ga prate svake večeri! Ne vide li da mu se kraci približuju jedan drugome dok se, konačno, ne spoje? Ne nalaze li u tome jedno nadahnuće i ne čuju li iz njega skriveni zov?

Ova slika u našim očima predstavlja predavača koji slušaocima želi da objasni pojavu sjedinjavanja i obuhvatanja, ili slučaj zbližavanja i spajanja. Ne vidimo li ga da počinje otvaranjem kažiprsta i palca dok ih potpuno ne otvori, a zatim ih polako i postepeno skuplja tako da na kraju napravi zatvoren krug. Ovako nam izgleda fenomen mlađaka kad raste i razvija se. U početku je kao otvor koji naprave dva prsta, a poslije se ispuni i postaje pun kao zatvoren krug, koga naprave palac i kažiprst kad se spoje. Dva prsta su samo simboli... To je vječni znak Milostivog kojim se obraća svakome ko želi da razmisli i primi opomenu, znak koji nadahnjuje cijeli svijet jednim nadahnućem... To je simbol kojim se obraća svim ljudima, govoreći im da se sva stvorenja nalaze između ta dva prsta... Zato svi okrećite svoja lica Onome u čijoj je ruci ova Zemlja i nemojte slijediti sporedne putove, jer ćete se udaljiti od Allahova! On se ovim simbolom posebno obraća vjernicima, tražeći da uvijek imaju ovu sliku pred očima... Jeste li vidjeli kako se postepeno kraci mlađaka približuju jedan drugom, stalno oblikuju drukčiji lik i pune dok najzad ne postane pun mjesec. Neka se isto ta-

ko spoje vaši krajevi, zbliže vaši redovi i sjedine vaša srca! Neka ovo bude simbol vašeg duhovnog jedinstva, jedinstva pomoću koga postajete jedna ruka, pomoću koga bivate mir i sigurnost onome ko želi mir s vama, a postajete rat onome ko se neprijateljski odnosi prema vama.

Ovim značenjima će se vjerovatno nadahnuti onaj kome mlađak može da bude inspiracija. Međutim, ova značenja su u našoj istoriji vezana za ramazan u kome je počela Objava, u kome je objavljen Kur'an, u kome je dan Bedra, u kome je noć Kadr, vrednija od hiljadu drugih mjeseci...

Pojavi se, ramazanski mlađače! Neka tvoje rađanje za islam bude s obzorja snage i veličine, za muslimane s obzorja slave i dostojanstva; neka tvoj dolazak za zemlju znači mir i blagostanje, neka tvoja pojava za sve ljude znači prosperitet, bratstvo i milost! Dođi, požuri i približi se, da ljudima ponudiš mjerilo istine umjesto mjerila snage, da među njima uspostaviš zakon popustljivosti i blagosti umjeto zakona sile i grubosti! Dođi i ispuni Zemlju mirom i svjetlošću, jer je puna nepravde, nasilja i mraka!

Dođi, ramazanski mlađače, najjače obasjaj sve krajeve islamskog svijeta i spusti njihovim sinovima zrake svjetla i nadahnuća koja će ih voditi i pratiti na svakom mjestu, zrake koje će prodirati u njihova srca kad su usamljeni i kad su sa svijetom.

Uđi u Božje kuće i ispuni ih svjetlošću. Dozvoli vitkim minaretima da vidimo njihov nakit, svijetleće đerdane i halhale kojima će se u slavlju pridružiti nebeskim svjetiljkama. Drži njihova vrata otvorena i danju i noću, jer su do sada bila otvarana samo za vrijeme skupova. Ne pusti nijednog časa da ostanu prazne, bez musalija, učača Kur'ana, vaiza i onih koji traže uputu... Pripremi ih onako kako su bile prvog dana: »U džamijama koje se Njegovom voljom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime — hvale Njega, ujutro i uveče, ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju... (»En-Nūr, 36-37).

Zaviri malo i u klubove i mjesta gdje se muslimani sastaju, mjesta puna bezbrižnosti i besposlice i na mjesta u kojima nema nikakvog dobra u mnogim razgovorima i tajnim šašaptavanjima. Zahtijevaj od onih koji u njih svraćaju da poste i od besposlice, nepristojnog govora, bestidnosti i poroka, podsjeti ih na islamsku etiku skupa: »O vjernici, kada među sobom tajno razgovarate, ne razgovarajte o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku, već razgovarajte o dobročinstvu i čestitosti...« (El-Mudžadele 9).

Skreni malo i na pijace muslimana, pijace kojima vlada buka i vreva, prepirka i svađa, pijace na kojima je raširena lakomost i pohlepa, varanje i obmanjivanje, podvala i zakidanje, pijace na kojima nije

rijetko vrijeđanje i krivo zaklinjanje... Svrati i obasjaj ih svojim umivenim licem, baci na njih malo svoje čistote i plemenitosti. Obnovi ugovor imana kako bi oni smanjili svoju pohlepu. Reci: »O ljudi, vi znate da niko ne umire dok ne iscrpi svoju opskrbu i ne dođe mu suđeni čas. Zato se bojte Allaha i lijepo postupajte prilikom sticanja opskrbe.« Zatim ih podsjeti na davnu poruku njihovog Poslanika: »Smilovao se Allah čovjeku koji je velikodušan kad prodaje, velikodušan kad kupuje, velikodušan kad sudi, velikodušan kad odlučuje!«

Dođi, ramazanski mlađače, posjeti svakog radnika, zanatliju, sudiju i svakog zaposlenog na njegovom radnom mjestu, skreni im pažnju na odanost Allahu u poslu, pozovi ih da vode računa o onome što im je povjereno i prenesi im riječi Muhamed a.s.: »Allah voli da posao koji radite uradite na najbolji način!«

Zavuci se u kuće, zgrade, kolibe i dvorce. Svemu daj ramazansko obilježje i sve podsjeti na obavezu i korisnost odgoja u kur'anskom duhu. Među svima izjednači koliko je moguće više u gladi i žeđi danju, i piću i jelu noću. Ne dopusti nikome da spava sit, a susjed njegov da bude gladan, niti da iko jede i pije u toku ramazanskih dana, a u stanju je da ispuni ovu obavezu prema svom Gospodaru.

Dođi nam, ramazanu, svima, pojedincima i grupama. Probudi naša uspavana srca i odveži nam svezane duše. Dođi i obnovi naš ugovor s Knjigom kako bi je svojim radom bili dostojni. Dođi nam, plemeniti putniče, hoćemo da ti ukažemo posebno gostoprimstvo...

OBAVEZA POSTA

O postaču...

O ti koji postiš i žrtvuješ svoje želje i prohtjeve, ti koji svjesno savlađuješ potrebe i želje svoga tijela, ti koji provodiš dan gladan, a ukusna jela su ti na dohvatu ruke, ti koji provodiš dan žedan a prijatna i dozvoljena pića ti blistaju pred očima, reci mi, Boga ti, čemu ta žrtva, čemu to odricanje?

Razuman čovjek ne preduzima nikakvu akciju dok ne shvati njenu svrhu i ne odredi njen cilj. Isto tako i vjernik ne radi ništa dok ne preispita svoju namjeru i ne utvrdi njenu ispravnost i opravdanost. Jesi li i ti odredio cilj svoga posta i jesi li preispitao svoju namjeru? Da nije tvoj post samo običaj i spoljni znak poštovanja javnog mnjenja.

Ja se bojim da ne budeš rob kakvih običaja, individualnih ili grupnih? Allah ti je dao srce i razum da te vode i On ne želi da mijenjaš ove prave vodiče slijepim običajima koji te čine oruđem. On te stvorio da budeš sam svoj gospodar i da nikoga ne oponašaš. On neće da postiš zato što i drugi poste, da jedeš kao što i drugi jedu, a da ne znaš zašto poste i zašto jedu.

Međutim, ako si nakon razmišljanja i rasuđivanja svojom voljom izabrao ovu žrtvu, onda mi reci šta to želiš postići postom?

Smatraš li da je post odmor za organizam, prilika za regeneraciju ćelija, dijeta za tijelo? Da, možda, u njemu ne nalaziš nekakvu ekonomsku računicu, ili uštedu u vremenu? Da ne vidiš priliku da ispitaš svoju snagu, izdržljivost i spremnost da se uhvatiš u koštac sa teškoćama.

Postaču!...

Ja ne poričem da post ne treba da ima sve ove funkcije, čak daleko više od nabrojanih, ali ti skrećem pažnju, upozoravam te i opominjem da valjan post ne može imati nijedan od ovih i njima sličnih korisnih ciljeva. Upozoravam te zato što ako to učiniš, ako se ograničiš u namjeri na pomenute ciljeve, ti, u stvari, ne želiš ništa drugo nego da postaneš dobar sportista, izvrstan štediša, neka vrsta sopstvenog liječnika, koji traži najlakši put do lijeka, ili da budeš šta god hoćeš drugo, a ne znaš da post sa takvim pobudama sa islamskog stanovišta ne može biti priznat od Allaha dž. š.

Za post u islamu nije dovoljno da dođe do izražaja samo ova pasivna materijalna strana koja se ogleda u ustezanju od onoga što mrsi. Post je, prije svega, aktivna duhovna radnja kojom onaj ko je izvršava želi da postigne cilj koji mu je odredio islamski šeriat. Zato on za post i donosi nijjet koji je u skladu sa svrhom koju je Božja volja odredila postu. Znaj, dakle, ono što Allah želi od tvog posta i radi na tome jeste da tvoja odluka bude u skladu sa Njegovom voljom. Neka prvo što ćeš se sjetiti tom prilikom bude da je Allah milostiv, da On postom ne želi tvoju patnju ni tegobu i da do Njega neće stići iznurenost ni slabost tvoga tijela.

Ako i postoje vjere i učenja koja zagovaraju patnju tijela i koja ljepote ovoga svijeta smatraju neprijateljem protiv koga se treba boriti, islam ne spada u njih, a kako bi i spadao kad Kur'an kaže: »O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio...«

(El-Māide, 87) ili: »...Allah želi da vam olakša, a ne da teškoće imate...«. (El-Bekare, 185) Kad bi cilj posta bio samo da upozori na glad i žeđ, onda bi čovjeku bilo dovoljno da posti svega jedan dan umjesto propisanog broja dana, dok bi čovjek sa izgubljenim apetitom morao postiti duže da bi osjetio potrebu za hranom, a mi znamo da je griješnik onaj koji posti duže i ne omrsi se pri zalazu sunca, makar i odlukom da prestaje postiti. Njegov grijeh je jednak grijehu onog ko posti kraće i ko se omrsi prije zalaza sunca. S druge strane, znamo da onaj ko poštuje uvjete posta i njegove odredbe trpi i izvjesne promjene u svojoj prirodi i karakteru.

Nije, dakle, cilj posta tjelesna patnja i pored toga što je ona prisutna prilikom posta. Uzvišeni Allah kad nam je rekao: »Propisan vam

je post!«, nije ajet završio sa »da biste se patili«, ili »da biste ozdravili« ili »uštedjeli«, nego je rekao »da biste bili bogobojazni«. On na ovaj način post čini duševnim ispitom i moralnim eksperimentom, On želi da post bude sredstvo koje će nas uvrstiti u red pobožnih.

Bogobojaznost... To je pravi cilj posta i ako to shvatiš ili prihvatiš kao osnovni cilj posta, onda ćeš iza njega naći i sve ostale sporedne plodove. Ali, ako ti pri postu promakne, bogobojaznost, onda ti sav trud propada: »Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu — umnogostručićemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu — daćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela.« (Eš-Šūrā, 20).

A šta misliš šta je bogobojaznost? Ti ne možeš spoznati njenu bit niti joj odrediti pravo mjesto sve dok ne budeš znao statuse bića i stepene egzistencije. Moraš znati da postoje tri stepena egzistencije. Prvi je »stepen apsolutne vlasti« koja pripada jednom jedinom Allahu. Drugi je »stepen ovosvjetske potčinjenosti«, a to je stepen bića koja su podređena zakonima prirode i ona nemaju nikakve slobode, poput neživih bića i životinja. Takođe se i čovjek spušta na ovaj stepen ako padne u ropstvo svojih prohtjeva. Između ova dva stepena nalazi se »stepen koji objedinjuje vlast nad kosmosom i potčinjenost Stvoritelju kosmosa«, a to je stepen koji pripada čovjeku ako prihvati visoka moralna načela od strane svoga Gospodara i prema njima uskladi svoje vojnike, svoje srce i druge organe.

Ako mu se ovi vojnici predaju i postane poštovan vojskovođa u svojoj armiji, odnosno postane gospodar svoje male kraljevine, tada postiže i svojstvo bogobojaznosti, postaje dostojan upravljanja Zemljom i počašćen da svoju pokornost usmjeri samo Allahu, a to tek znači pravu slobodu.

To je bogobojaznost koja po Allahovoj želji treba da bude plod tvoga posta. Ona je, uistinu, zajednički cilj svih ibadeta i pokornosti, ali njoj post daje novu dimenziju i šire značenje.

Činjenica da post bogobojaznosti daje novu dimenziju i šire značenje nalazi svoju opravdanost u tome što bogobojaznost koja proističe iz ostalih obaveza predstavlja ustezanje od zabranjenog, dok post ovom krugu zabranjenog dodaje novi dio koji nas uči kako ćemo se sustezati od, inače, dozvoljenih i dopuštenih stvari i kako se, ponekad, možemo odricati od onoga što, obično, predstavlja sredstvo za život. Ako ostale pokornosti, u vidu umjerenosti i ustrajnosti, ostavljaju u nasljeđe prve vidove bogobojaznosti, post, u iskrenom ispoljavanju skromnosti i skrušenosti, daje u nasljeđe krajnje vidove bogobojaznosti.

Post je najveći oblik bogobojaznosti i dobro djelo koje ima najviši rang kod Allaha. Ostali ibadeti imaju karakteristične i interesantne

strane koje ih ljudima čine dragim i koje ih približavaju zdravim prirodama. Tako, na primjer, u namazu se susreće slast dove i nijemog dijaloga, u zekjatu zadovoljstvo koje pruža darežljivost i plemenitost, a u hadžu veličina snage, jedinstva, solidarnosti i revnosti. Što se tiče posta, njega priroda ne pospješuje, već mu se, nasuprot tome, odupire i suprotstavlja. Zato što zahtijeva ustezanje, što zahtijeva žrtvu, post i jeste najbolje djelo koje izbavlja iz grijeha. Vjerovatno se zbog toga post i nagrađuje neuobičajenom i mnogostruko većom nagradom nego što se nagrađuju ostali ibadeti. Naime, nagrada za dobro se umnogostručava od deset do sedamsto puta, osim posta. Njegova nagrada nema ni kraja ni broja , kako je i navedeno u hadisu-kudsiji: »Svaki čovjekov posao pripada njemu osim posta. On je Moj i Ja za njega nagrađujem.« Potvrdu ovome nalazimo i u Kur'anu: »... Samo oni koji budu strpljivi biće bez računa nagrađeni.« (Ez-Zumer, 10).

Ova neizmjerna vrijednost, kako smo rekli, pripada onome ko shvati mudrost posta, preispita svoju namjeru i učini je krajnje čistom, a krajnja čistota je čistota odabranih koja se manifestuje odbacivanjem raskoši i ugodnog života, tako da kad iskrsne situacija u kojoj eventualno bude trebalo žrtvovati sve za velike ideale mi smo već spremni, jer smo praktično iskusili strpljivost, žeđ i glad.

To je poruka ove lekcije o postu.

VASPITANJE I SAMOSAVLAĐIVANJE

OSNOVNE VRIJEDNOSTI POSTA

Koliko god u postu ima ustezanja i lišavanja, ipak njegova svrha nije ovo ustezanje ni lišavanje, već je on sredstvo za ostvarenje plemenitijih ciljeva. Post je vježba vladanja sobom i rukovođenja svojom ličnošću. On je vježba ustezanja od prohtjeva i poriva duše... Dok nisi postio čuvao si svoj organizam od unošenja nedozvoljenog i onog što mu šteti. Međutim, danas kad postiš ti ga lišavaš i od dozvoljenog. Juče si se ustezao da koga ne prekoriš i ne uvrijediš, a danas se čak čuvaš da ne odgovoriš ni na provokaciju i izazov. Zato, ako te neko provocira ili izaziva ti mu nećeš reći ništa više od: »Ja postim, ja postim!« Na ovaj način ti postom držiš uže svojih poriva i svoje srdžbe... Post je, zaista, strpljivost koja vodi trajnoj strpljivosti, pobjeda koja vodi konačnoj, potpunoj pobjedi. Ako te post, koji si sam

izabrao, nauči da budeš strpljiv u vremenu koje karakteriše sigurnost i blagostanje, bićeš sposobniji i spremniji na strpljivost i u nevolji, teškoći, u ratu i u svim drugim prilikama. Ako te post nauči kako ćeš danas savladati sebe, postaješ spremniji da sutra savladaš i neprijatelja. To je ishod bogobojaznosti za koju Allah hoće da te predloži postom.

Ovaj cilj koji smo precizirali nalazi se tek na pola puta koji je Allah trasirao onima koji poste. Poslije ovog cilja nalaze se drugi, mnogo važniji i uzvišeniji ciljevi.

Uistinu, kad bi sve ono što se traži od onog ko posti bilo da se usteže od prohtjeva, poriva, uzbuđenja i razdraženja, a ne bi postojala nikakva nova pozitivna aktivnost koja ispunjava ovu prazninu, post bi, s jedne strane, predstavljao smanjenje radne snage i, s druge, ta snaga ničim ne bi bila nadoknađivana ni pospješivana. Dakle, bio bi, prema ocjeni pojedinih mislilaca »prazan«, »bez ukrasa«, ili »trgovina koja neće pretrpjeti gubitka, ali koja nema ni profita«.

Znači li to onda da ustanova posta u islamu ima tako blijedu i golu sliku? Ne, nikako! Institucija posta je ibadet s dvije strane. Njegova prva strana je samo uvod u drugu. To je drvo čije je stablo strpljivost. Međutim, Allah neće da onaj ko posti ostavi ovo stablo bez plodova, već hoće da na njemu odgoji grane zahvalnosti i da njegovu krošnju okiti lišćem i plodovima zikra i razmišljanja. Zaista, onaj ko razmišlja o riječi bogobojaznost, kojom je Kur'an izrazio mudrost posta, naći će da ona u sebi sadrži ove dvije strane.

Bogobojaznost u prvom svom dijelu predstavlja ustezanje, napuštanje, udaljavanje i uzdržavanje, dok u drugom dijelu ona je istupanje, približavanje i podizanje. Dakle, nije cijela stvar u tome da onaj ko posti zatvori otvore svojim čuvstvima i ušutka glas poriva u sebi, a to znači zatvaranje vrata džehenemu, nego je više stvar u tome da zatvaranje otvora čuvstvima znači istovremeno otvaranje puteva duši i da ušutkivanje glasa poriva bude progovaranje glasa istine, a to su ključevi dženneta. A ko, pak, sumnja u to da ova pozitivna strana nije krajnji cilj posta, neka čita Božju knjigu pa će naći dokaze tome u ajetima koji govore o postu, neka izučava Sunnet pa će se u njemu sresti sa jasnom riječju i dosljednom praksom Poslanika.

Islam je učinio ramazan izuzetnim vremenom kad duše izlaze iza svojih koprena na dvoja vrata, vrata humanosti i vrata pobožnosti. Kad je riječ o izlasku duše na vrata humanosti, islam nas uči da naša skromnost u ishrani za vrijeme ramazana ne smije da se pretvori u štednju i gomilanje, već u darežljivost i davanje. Postaču, nemoj utoljavati samo svoju glad i žeđ, već nahrani i napoji i druge gladne i žedne! Ovo je značenje posta kako ga je shvatio naš Poslanik. On je uz ramazan bio darežljiv koliko je god više mogao. Zato zekatul-fitr na

kraju ramazana i nije ništa drugo do završna karika i zajedničko javno manifestovanje ovih individualnih oblika pobožnosti u kojima se strpljivost pretvara u zahvalnost, shodno uputi časnog Kur'ana: »... I da zahvalni budete.« (El-Bekare, 185).

Izlazak duše na vrata pobožnosti uz ramazan se ogleda u tome što je islam u njemu otvorio poznate puteve pobožnosti, kao veličanje, hvaljenje, slavljenje i uzdizanje: »... i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put...« (El-Bekare, 185), zatim skrušeno obraćanje, dova i molba: »A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli...« (El-Bekare, 186), te ruku, sudžud, kijam, bdijenje i preispitivanje: »Ko bude postio ramazan sa istinskim vjerovanjem i iskrenim samoobračunavanjem, biće mu oprošteno sve što je ranije griješio.« (Hadis), a itikaf posljednjih deset dana ramazana je posljednja etapa na ovom putovanju, putovanju obraćanja Allahu i potpunog predanja Njemu: »... Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u itikafu u džamijama...« (El-Bekare, 187).

Ovaj vid pobožnosti dostiže svoj vrhunac u dijalogu sa Allahom preko Njegovih riječi i kroz proučavanje Njegove knjige onako kako su to činili odabrani čovjek poslanik, Muhamed a. s. i odabrani melek poslanik, Džebrail a. s., jer su njih dvojica svake godine u toku ramazana zajednički izučavali Kur'an. Upravo naglašavanje ove čvrste veze između ramazana i Kur'ana čini jednu od karakteristika ovog značajnog mjeseca: »U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla...« (El-Bekare, 185). Time nam se stavlja na znanje da najveći dio ramazana posvetimo Kur'anu.

Ako narodi koji vode računa o svojoj prošlosti imaju običaj da slave godišnjicu rađanja svojih ustava, onda ne samo da ne bi bila nikakva novotarija, već bi iz mnogo krupnijih razloga islam, odnosno muslimani mogli da uzmu ramazan za proslavu godišnjice svoga nebeskog ustava, kojim je Allah zaključio šeriate, usavršio i kompletirao pravila plemenitog ponašanja.

Najbolje što ljudi znaju prilikom proslave godišnjice svojih ustava je da istu pretvore u obnavljanje svoje privrženosti ustavu, naglašavanju svoje brige o njemu i pridržavanja po njegovim normama... Zato neka i naša proslava ramazana bude proslava Kur'ana koji je u njemu objavljen, proslava koja je sva u znaku učenja i slušanja Kur'ana, učenja napamet njegovih ajeta, izučavanja njihovih značenja, usvajanja kur'anskog ponašanja i slijeđenja njegovih principa... Uporedo s tim neka pred našim očima bude i žalosna činjenica da broj onih koji uče Kur'an i znaju ga napamet biva iz godine u godinu manji, te da je broj onih koji se pridržavaju kur'anskih normi i njegovih grani-

ca posve mali i da nam je dužnost da doprinosimo da se taj broj povećava. Kur'an, Kur'an, o muslimani! Čuvajte da vam ne izmakne ovo blago iz ruku! Znajte da vas Allah neće kazniti sve dok je Kur'an s vama!

Neka Allah primi naš post i naše ibadete i neka nas On sakupi pod bajrak Kur'ana na Dan kad svaki narod bude poistovjećivan sa svojom nebeskom knjigom! Amin!

Naša posljednja dova je »Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova«!

MANIFESTACIJA ZAJEDNIŠTVA

Obradili smo dvije teme o otkrivanju tajni institucije posta. U prvoj smo došli do zaključka da vjernik kroz post odgaja svoju volju da u njemu nalazi toliko mogućnosti da vlada sobom koliko ne nalazi u ostalim šeriatskim obavezama. Rekli smo da ga ostale obaveze odvraćaju od zabranjenih požuda i surovih izliva emocija. Međutim, on postom pobjeđuje čak i svoje dozvoljene porive i čiste nevine osjećaje. Takođe smo rekli da mu drugi ibadeti, umjerenošću i ustrajnošću, nude prve oblike bogobojaznosti, dok mu post, kroz skrušenost i skromnost, nudi njene krajnje vidove. U drugoj temi smo došli do zaključka da su ti zaštitni ciljevi samo uvod i priprema za druge, veće, pozitivne, konstruktivne, graditeljske ciljeve. Zatvaranjem otvora čuvstvima postač želi da otvori puteve svoje duše, a ušutkivanjem glasa požude on želi da u njemu progovori glas istine i akcije koja je u skladu s njom. Zato je mudrost kojom počinju ajeti o postu: »da biste bili bogobojazni«, samo uvod i priprema za mudrost kojom se završavaju: »... i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete.« (El-Bekare, 185).

Sada kad smo završili sa ovim dvjema temama, pozivam te, brate postaču, trećoj temi u kojoj ćeš otkriti jedan drugi fenomen koji je prisutan samo u ramazanskom postu. Ovaj post, dakle ramazanski post, odlikuje se nad svim ostalim vrstama posta u islamu, jer on nije odlika jedne osobe ni grupe, kakav je na primjer slučaj sa dobrovoljnim postom i postom za iskupljenje, zatim nikome nije ostavljeno da sam bira početak i kraj posta, niti da ga objedinjuje ni rastavlja kad i kako hoće, već je učinjen obavezom svim muslimanima u određenom periodu godine, uz tačno određen broj dana, u isto vrijeme i na isti način.

Ovaj jedinstveni i sveobuhvatni vid ove uzvišene ustanove dovoljan je znak da se postom ne želi da on bude obična duhovna vježba koja veže čovjeka i njegovog Gospodara, niti obično manifestova-

nje ljudskosti, saosjećanja i samilosti u pojedinim i povremenim slučajevima, već se hoće da on, istovremeno, bude karika koja duhovno veže sve muslimane, spona milosti koja od njih čini jedno tijelo.

Institucija posta, kad je ovo u pitanju, nije ništa novo među velikim institucijama islama i njegovim praktičnim obredima. Ako malo razmislimo, ustanovićemo da je ova dvostruka priroda, duhovnost i zajedništvo, zastupljena u svim obavezama. Čak i obrede sa izrazito naglašenom duhovnom stranom, kao namaz i hadž, šeriat je pojačao novim elementima, sadržajima i vidovima, koji čine da njihova društvena strana nije nimalo manje časna ni važna od duhovne.

Pogledaj namaz! Svi ustaju da klanjaju, stari i mladi, bogati i siromašni, potčinjeni vladajući. Pogledaj kako su izmiješani, kako su svi okrenuti jednoj kibli, kako svi slijede jednog imama, kako su svi zbijeni u čvrste redove, kako su im pokreti, riječi i gestovi isti; kao da su im se tijela pretvorila u jedno; kao da su im uši, oči i jezik jedno uho, jedno oko i jedan jezik.

Pogledaj i hadžske obrede! Ljudi sa svih strana svijeta dolaze na jedno mjesto ostaju polubosi, polugoli; na njima nema nikakvih ovosvjetskih ukrasa; na njima nema ništa osim odjeće koja podsjeća na smrtničku; razlike porijekla, plemena, položaja i imena tu su zbrisane. Čuj ih, svi ponavljaju iste riječi, riječi obraćanja Allahu i napuštanja svega osim Allaha...

Ako post posmatramo iz istog ugla i u njemu ćemo sresti vid ove kompaktnosti, bratstva i islamske jednakosti. Ljudi poste zajedno, iftare se zajedno, nema nikakve razlike među njima...

Kad se digne bajrak mlađaka na ramazanskom nebu vidjećeš da muslimani na krajnjem istoku i krajnjem zapadu stoje spremni da otpočnu vježbu discipline i određenog režima. Svi slušaju i očekuju znak da se iftare ili da se prođu svojih želja. Oni ove naizmjenične upute slušaju dva puta dnevno, kad se pojavi zora čuju znak da se prođu svojih želja, a kad Sunce zađe čuju znak da se okrenu dozvoljenim željama. Gledaš ih kako svi u jednom momentu čine isti pokret, pokret koji na njima ostavlja trag koji ih prati i danju i noću. Danju ne vidiš nikog da jede ni pije, a noću opet ne vidiš nikog da se uzdržava od jela i pića. Njihov režim života poprima novu formu, njihova aktivnost, odmor, san, java i drugi vidovi angažovanosti dobijaju nove tokove... A pojava mlađaka na nebu ševvala znači prekidanje ovog režima i vraćanje uobičajenom načinu života, naravno s novim snagama, poletom i elanom.

Ovo su, kao što vidiš, temelji islama i njegove velike institucije. Svaka od ovih institucija ima dva vida, jedan koji vjernika veže sa njegovim Gospodarom i drugi koji ga veže sa vjernicima njegove vjeroispovijesti. Osim toga, svaka ova institucija je izvor dvije ljubavi bez ko-

jih nema kompletnog imena: ljubavi prema Allahu i ljubavi u ime Allaha.

Allah, znači hoće da naši ibadeti budu znak našeg jedinstva, odnosno želi da se ovaj znak pretvori u osjećanja koja postaju vatra i svjetlo, vatra neprijateljima, a svjetlo prijateljima. Zajedništvo, samilost, pomoć, solidarnost i slične vrline dolaze do izražaja u svakom ibadetu koji ima karakter zajedništva, a ponajviše u postu, gdje sva srca postaju jedno srce, a sva tijela jedno tijelo. Eto, u tome je izuzetna vrijednost ramazanskog posta...

POST I LJUDSKE VRIJEDNOSTI

Ono u što nema sumnje je da ljudska, humana strana zauzima zavidno mjesto u islamu. Kad bi iole upućenog muslimana upitali da nam kratko kaže iz kojih se elemenata sastoji islamska misao, odgovorio bi nam u dvije riječi: jedinstvo božanstva i jedinstvo poslanstva. Odgovor je tačan, ali on na islamsku misao baca sasvim nedovoljno svjetlo i daje nam sliku muslimanskog mentaliteta, čiji se nosilac, izgleda, isključivo posvetio Bogu i koji nema nikakve veze sa svijetom u kome živi, ili je ta veza bačena u pozadinu i zaboravljena do te mjere da joj se u islamu eto, ne zna prava bit.

Vjera u svom savršenom obliku predstavlja istinu koja je u potpunoj harmoniji sa potrebama čovjekove duše i njenim sklonostima, istina koja prati svaki njen korak i koja je vodi u svakoj njenoj akciji. Mi kad pratimo aktivnost ljudske duše vidimo da se ona odvija u dva različita pravca: prvi, kad bi se otjelovio bio bi predstavljen vertikalnom linijom kojom se ona penje ka apsolutnoj svetoj Istini, i drugi, kad bi on bio otjelovljen bio bi prikazan u vidu kruga na vodoravnoj površini koji dušu veže sa sveukupnom ljudskom porodicom čiji je ona član.

Opširna analiza kompletne vjere morala bi da odredi stav vjere prema ovim dvjema vezama:

1 — Veza čovjeka sa njegovim Gospodarom,

2 — Veze ljudi jednih prema drugima, kako bi one morale da izgledaju; i

3 — objasni stav vjere o prirodi vlasti koja reguliše ove dvije veze.

Simbol islama, znači, treba da se sastoji iz tri elementa.

Ali gdje ćeš naći ovaj trostruki simbol islamske misli ako nećeš u jeziku njenog osnivača! Zato ga poslušajmo kako se obraća Allahu sa ova tri priznanja:

»Bože, Gospodaru svega, svjedočim da si Ti samo jedan i da nemaš Sebi ravna; Bože, Gospodaru svega, svjedočim da je Muha-

med Tvoj rob i Tvoj poslanik; Bože, Gospodaru svega, svjedočim da su svi ljudi braća.«

No, zašto tragati za ovakvim shvatanjem po sunetskim djelima kad to isto imamo u Kur'anu u njegova tri uzastopna poglavlja:

»Znaj da nema boga osim Allaha.« (Muhamed, 19),

»Muhamed je Allahov poslanik.« (El-Feth, 29), i

»O ljudi, mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo.« (El-Hudžurat, 13).

To su, dakle, veliki principi islama, a ovo je njihov zajednički simbol i sadržalac:

»Iskrena vjera u Allaha,

Veza bratstva među svim ljudima, i

Nebeski ustav koji reguliše naše odnose s Allahom i ljudima«.

A sada bacimo jedan letimičan pogled i uporedimo ovaj trostruki simbol islama sa čuvenim simbolom koji je u kasnijem vremenu porodila francuska revolucija i koji su preuzeli ostali civilizovani narodi svijeta.

Sloboda... Bratstvo... Jednakost.

Prije svega, pogledajmo oba simbola u cjelini! Vidjećemo da simbol islama podjednako reguliše obadvije strane, duhovnu i društvenu, dok simbol savremene Evrope nema veze s nebom i lišen je svakog duhovnog smisla i značenja. Zatim, ako pogledamo faktor koji je zajednički za oba simbola, a to je ljudska, humana strana, ustanovićemo da ga islam daje kroz jasan i jedinstven princip, dok se evropska misao koleba između ova tri principa, prvi potiskuje drugi, a drugi ruši prvi.

Zato ako se princip slobode shvati vulgarno i u svom najširem smislu on postaje polazište koje ne zna za granice ni okvire, postaje anarhija koja se ne pokorava nikakvom zakonu ni redu. Također i princip jednakosti ako se bukvalno shvati postaje okrutni željezni zakon, postaje udarac slobodama koji zanemaruje svaku razliku u vrijednostima i svaku prednost, makar one dolazile kao logičan rezultat razlika u kvalifikaciji i spremnosti...

Međutim, u krilu islamskog bratstva sreće se sloboda u svom pozitivnom i konstruktivnom značenju, sloboda bez samovolje i zastranjivanja, kao što se sreće jednakost koja počiva na korektnosti i pravdi, jednakost bez isključivanja i lišavanja.

Ovo je to bratstvo koje Kur'an čini rodbinskom vezom među svim ljudima i poručuje nam da ga krajnje poštujemo i čuvamo.

»O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara...« (En-Nisa, 1).

Evo, ovdje leži ustav čovječanstva i odavde se crpe svi njegov zakoni.

Kad bi izbrojali sve zakone u islamu, individualne ili društvene, ekonomske ili krivične, političke ili međunarodne, ne bi u njima našli ništa drugo do preciznu razradu i dosljednu primjenu ovog apsolutnog ustava.

Iz ustava o bratstvu svih ljudi svijeta rodio se zakon kojim je islam zbrisao tragove podvojenosti i iskorijenio razlike po porijeklu, naciji i boji... Vaš Gospodar je jedan... Vaš otac je jedan... Svi ste od Adema, a Adem je od zemlje... Nema prednosti Arap nad nearapom, niti crni nad bijelim. Prednost je jedino u bogobojaznosti i samopožrtvovanosti...« Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji...« (El-Hudžurat, 13).

Iz ustava o bratstvu svih ljudi nastao je zakon o poštivanju svih religija i ideologija i njihovog vanjskog manifestovanja, te sloboda misli i govora:

»U vjeri nema prisiljavanja...« (El-Bekare, 256).

»Reci: »Samo se Allahu klanjam, iskreno Mu ispovijedajući vjeru svoju, a vi se, pored Njega, klanjajte kome hoćete!«... (Ez-Zumer, 14-15).

Iz ovog ustava takođe je nikao zakon savršene pravde koja u svojim propisima izjednačava između nepoznatog i rođaka, neprijatelja i prijatelja:

»... Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti...« (El-Maide, 8).

Iz ustava o bratstvu cijelog čovječanstva uzet je i zakon o proglašavanju povjerenih stvari svetostima i o obavezi njihovog uručivanja vlasnicima makar se oni odricali svoje zemlje, nacije i religije:

»A jest! Samo onoga ko obavezu svoju ispuni i grijeha se kloni Allah voli.« (Al 'Imran, 76).

Iz ustava o sveopštem ljudskom bratstvu izveden je i zakon o obavezi zaštite neprijatelja koji je kod nas našao utočište:

»Ako te neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zaštiti da bi saslušao Allahove riječi, a potom ga otpremi na mjesto pouzdano za njega...« (Et-Teube, 6).

Iz ustava o bratstvu svih ljudi svijeta izveden je i zakon o ispunjavanju ugovora i oporuka naših protivnika:

»I ispunjavajte obaveze na koje ste se Allahovim imenom obavezali i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli, jer Allah zna ono što radite. I ne budite kao ona koja bi svoju pređu raspredala kad bi je već bila čvrsto oprela...« (El-Maide, 91-92).

Iz ustava o bratstvu cijelog čovječanstva rođen je zakon o izjednačenosti svih kad su u pitanju zabrane: »...Ako neko ubije neko-

ga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na zemlji nered ne čini — kao da je sve ljude poubijao...« (El-Maide, 32)

Iz ustava o sveopštem bratstvu ljudi nikla je odgovornost države da se brine o građanima i garantuje bezbjednost njihovih života i imovine: »Imaju ista prava kao i mi, a imaju iste dužnosti kao i mi.«

Iz ovog ustava o ljudskom bratstvu izveden je zakon o pomoći siromašnima i njihovom sudjelovanju u imetku bogatih:

I oni u čijim imecima bude određen dio za prosjaka i za onoga koji se stidi da prosi.« (El-Mearid, 24-25), odnosno njihovom sudjelovanju u državnoj imovini: »... da ne bi prelazilo samo iz ruku u ruke bogataša vaših...« (El-Hašr, 7).

Usred ove bašće bratstva svih ljudi svijeta raste blagoslovljeno stablo islamskog bratstva, koje ne narušava prvo niti mu proturiječi, dapače ono mu se pridružuje i pojačava ga. Njihov međusobni odnos nije odnos neprijatelja i prijatelja, ili daljeg i bližeg, to je više odnos bliskog i bližnjeg, ili rođenog brata i brata po ocu...

USTANOVA ZEKATUL FITR

O postači, pozdravljam vas na dan kad ste odlučili da strpljivo ispostite ramazan, a pozdravljam vas i na dan kad ste ga uspješno ispostili...

Sad ću vam pričati o radosti kojom smo danas obuzeti. Vratili smo se uobičajenom načinu života. Ponovo uživamo u svemu dozvoljenom, pošto smo odlučno, energično, iskreno i vjerno prevalili put posta. Neću vam pričati o ovoj radosti i osjećanjima kao o nečemu običnom i spontanom, već ću vam govoriti o stavu islama o ovome i o načinu koji nam je islam izabrao na koji treba da to izrazimo. Islam neće da ova radost ostaje zapretana u nama, niti da se ispolji na nizak i vulgaran način, već traži da to izrazimo na dostojanstven i živopisan način. On nikako ne dopušta da se taj naš svakodnevni život pretvori u razvratnu zabavu, niti u bučnu i bestidnu igru, nego želi da se ispolji na dva plemenita načina: duhovni, kojim se obraćamo Allahu zikrom, zahvalom, tekbirom i dovom, i ljudski, humani, gdje se okrećemo ljudima saosjećajući s njima, razumijevajući ih, uvažavajući i pomažući.

Neću vam govoriti o ovoj duhovnoj strani jer vidimo kako čitave grupe zikrom i dovom veličaju Allahovo ime, već ću vam govoriti o ovoj ljudskoj, humanoj strani koja, ustinu, potvrđuje obadvije ove strane, koja je važnija s islamskog stanovišta i koja ima dublje značenje u životu islamskog svijeta, a to je ustanova zekatul-fitra, ustanova koju je islam propisao krajem ramazana. To je velika ustanova i neću reći da je samo jedinstvena u svjetskom zakonodavstvu, već da joj

nema slične ni u samom islamskom zakonodavstvu. To je stoga što je zekat obaveza bogatih, dok je zakatul-fitr, kod većine imama, podjednako obaveza bogatih i siromašnih, bogati saosjeća sa siromašnim, a siromašni saosjeća i pomaže još siromašnijeg od sebe. Kako strpljivost i skromnost postaju obaveze muslimana u vrijeme ramazana, tako obaveza davanja i darežljivosti obuhvata sve: »Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici — prema tome koliko mu je Allah dao...« (Et-Talak, 7), znači kako su muslimani izjednačeni u žeđi i gladi uz ramazan, treba da se danas makar približno, svi izjednače u izobilju, jelu i piću, i to je praktična strana zahvalnosti, dok bajram-namaz i tekbiri koji se tom prilikom izgovaraju predstavljaju oblik stvarnog zahvaljivanja. A znate li da dobra riječ kad pokuša da se digne na nebo zastaje na putu i očekuje da bude podržana dobrim djelom, pa ako joj ne stigne ova podrška vraća se svom vlasniku, a ako je djelo stigne ono je diže dok ne dođe do uzvišenog Gospodara?

»...K Njemu se dižu lijepe riječi, i dobro djelo on prima... (El-Fatir, 10)

Pozivam vas da malo razmislite o tajni ove ustanove i da vidite da je to idealna ustanova koja stvara idealno društvo. Pogledaj ovu praktičnu vježbu jedinstva i jednakosti u dva maha, jedanput kad se svi odriču da zajedno sa nevoljnicima okuse neimaštinu i, drugi put, kad se svi uzimaju za ruke, pomažući se, da se uzdignu iznad neimaštine... Na ovaj način bajram je dan radosti i veselja. A jesu li naši bajrami, uistinu, praznici radosti i veselja?

Kako će biti dan radosti i veselja onome ko hrani oči prizorima jadnika, uši mu slušaju molbe prosjaka, a srce mu se cijepa od bola za njima? Ne, islam traži da danas ne čujemo plač i ne vidimo gladnog ni golog. On nam kaže: »Neka vam se ne rodi sunce današnjeg dana ako u nekoj kući u vašoj blizini ima neko gladan ili nema šta da obuče, te ako na nekom putu ima neko da prosi ili da nije opskrbljen. »Radost treba da ispuni sva srca i osmijeh da se vidi na svakom licu. Danas svako treba da osjeti ponos i veličinu...

Ovo je učenje islama u svom tekstualnom i suštinskom, duhovnom značenju...

A sada postavljam pitanje svima onima koji su odgovorni u našem društvu i u našoj zajednici, na svim nivoima. Šta smo mi praktično učinili na ostvarenju ovih visokih principa? Dokle ćemo dozvoliti da nam nevoljni i potrebni kucaju na vrata, zasreću prolaznike na ulicama i uznemiruju džematlije na džamijskim vratima? Ovo je porok za islamsko društvo, i islamsku zajednicu, a na bajram je to još veća sramota.

Nama je islam trasirao put ljudske veličine i dostojanstva. Ima li onda nekakvo sredstvo koje će dalje utrti ovaj put? Pitanje ostaje otvoreno za humanitarna društva, za sve njegove organizacije pa i vlade islamskih zemalja. Na njima je, a i na svakom od nas, da uložimo maksimum napora da ostvarimo ovaj cilj organizovanim, stalnim i sistematskim pružanjem što izdašnije pomoći nevoljnim, a, prije svega, pružanjem podrške za trajnije rješenje njihove egzistencije.

POSTAČ IMA DVIJE RADOSTI

Prevrće se stranica ramazana. Prazni se pijaca koja je bila veoma bogata. Ko je zaradio zaradio, ko je izgubio izgubio.

Danas nikome nije sramota da u bilo kom času dana ili noći uživa u dozvoljenim blagodatima ovoga svijeta.

Gledaš one koji su postili i one koji su mrsili pa ti se čini kao, da su jednaki. A jesu li, uistinu, jednaki?

Prije nego što ukažemo na neke koristi koje postači imaju od posta, a kojih su nepostači lišeni, treba da skrenemo pažnju na jednu pasivnu stranu posta, ali stranu koja je osnovna i zato oni koji su postili imaju puno pravo da je unesu u svoj bilans, a to je strana sigurnosti od prividnih opasnosti kojima su bili plašeni. Kad je nastupio ramazan govoreno im je da će fizički oslabiti, da će umrijeti od gladi, propasti od žeđi i biti savladani bolešću... Međutim, pogledaj ih danas! Nisu umrli od gladi, nisu propali od žeđi i nije ih ni napala ni savladala bolest, kako su to zluradi pretpostavljali. Oni su njihove slutnje pretvorili u snagu i izašli iz ove bitke zdravi i pobjednici.

Ovo je bila blagodat sigurnosti, a sada pogledaj blagodat dobiti, zarade...

Vjernici su iz ovog iskustva izašli odlučniji i jači. Oni su spremniji da se uhvate u koštac sa životnim problemima i s više nade u pobjedu ulaze u borbu sa teškoćama. Materija je nastojala da ih nadvlada, ali su oni nju savladali: strasti su htjele da ih potčine, ali su oni njih pokorili. Šta se to, onda danas može ispriječiti pred njima?

Onaj ko nije prošao iskustvo posta nije ni okusio slasti ove pobjede. A o kojoj je to pobjedi riječ ? To je pobjeda koja je veća od bilo koje druge pobjede. Pobjeda koju izvojuješ nad svojim neprijateljem i njegovim saveznicima pobjeda je kojom se treba ponositi. Međutim, ona je u poređenju sa ovom pobjedom daleko manja, jer ti kad se odupireš neprijatelju upotrebljavaš svu moguću snagu: razum, srce, strast, srdžbu, osjećaj i svijest, a kad se odupireš svojim prohtjevima onda te većina ovih snaga iznevjerava, napušta i ostavlja samog na bojnom polju, osim vjere i savjesti. Ka savladaš svoje prohtje-

ve dokazuješ da u tebi postoji visoki nebeski duh i da se u tebi nalazi jedan od Božjih vojnika.

Post je osjećaj odgovornosti... On je osjećaj uspjeha u radu i želje da se ustraje u svakom zadatku. On je osjećaj zadovoljstva u grudima, topline u srcu i ljepote u oku...

Zato postač kad se iftari osjeti sva ova zadovoljstva, zadovoljstvo sigurnosti i zdravlja, zadovoljstvo pobjede nad strastima, zadovoljstvo uspjeha u radu i mnoga druga zadovoljstva... Sva ova i slična zadovoljstva predstavljaju samo jednu od dvije radoti postača, i to onu koja je manje vrijedna. Druga velika radosti koja ostaje za kasnije to je radost koju je nemoguće opisati niti joj može iko odrediti pravu vrijednost osim Stvoritelja svjetova.

U hadisi-kudsiji stoji da je uzvišeni Allah rekao: »Nagrada za dobro koje čovjek čini umnogostručava se od deset do sedamsto puta, osim posta. Post pripada Meni i Ja za njega posebno nagrađujem, jer se čovjek samo u Moje ime odriče pića i hrane. Postač ima dvije radosti, jednu kad se omrsi i, drugu, koju će doživjeti na drugom svijetu, je radost susreta sa Gospodarom.«

Mi kažemo da smo prvu radost ostvarili, a što se tiče druge, nju čekamo i silno želimo od Allaha dž. š. da nam je ispuni i ostvari.

»Reci: »Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju.« (Junus, 58).

USPOMENE

BOŽJA KNJIGA

Nema sumnje da je ramazan mjesec uspomena i sjećanja... U ovom plemenitom mjesecu dogodila se bitka na Bedru koja je bila odlučujući momenat između mnogoboštva i imana, zablude i upute, zla i dobra, neistine i istine. U ovom mjesecu je oslobođena Meka, čime je obezbijeđena pobjeda imanu istini i kojom je Božji poslanik proklamovao politiku ljubavi, čistote i mira. U ovom plemenitom mjesecu nalazi se noć »Kadr«, vrijedna noć, koja je bolja od hiljadu drugih mjeseci i u kojoj se ljudima ukazuje Allahova milost i oprost...

A od najvećih i najveličanstvenijih uspomena je Božja knjiga, knjiga istine koja je objavljena od strane Mudrog i Hvaljenog.

U mjesecu ramazanu objavljen je Kur-an, kao uputa svijetu i razlučivač istine od neistine, da bude ustav koji će regulisati život ljudi i garantovati visoke moralne principe. Za moral nema boljeg ni većeg ustava od Kur'ana. Kad bi utvrđivali broj principa društvenog ponašanja u Kur'anu, ustanovili bi da su dva osnovna: princip pravde i princip dobročinstva. Šta misliš koji od ova dva principa ima više prava da predstavlja vrijednost i koji je ispravniji za vođenje politike društva?

Tačno je da svaki princip ima svoje prednosti i svoje nedostatke, svaki ima svoje zagovarače i pristalice, a većina istraživača smatra da su dva ranija nebeska šeriata veoma strogo međusobno podijelila ova dva principa, pa je Tevrat uzeo ono što je jače i odlučnije, a Indžil ono što je blaže i milostivije.

Bez obzira na to koliko je ova podjela precizna ili ne, časni Kur'an, koji objedinjuje sve ranije vrijednosti i koji do tada sažeto iznesene principe pozitivnog ponašanja objašnjava, daje oba ova principa u jednom kontekstu, brišući među njima eventualnu proturječnost i rivalstvo i određujući svakom od njih njegovo polje rada i kompetencije.

Što se tiče pravde Kur'an je čini svjetiljkom sudiji i vladaru, svakom onom ko je neposredno za nešto odgovoran i svakoj trećoj strani koja preuzima na sebe ulogu posrednika i presuđuje drugim dvjema stranama. Da, ovo je područje gdje nijedna druga vrijednost osim pravde nema mjesta. Ovdje nema mjesta milosti ni oprostu, zapravo ovdje bi ta dva svojstva bila pravi porok i očita nepravda. Nesumnjivo je da je većina ajeta u Kur'anu koji hvale pravdu, veličaju je, naređuju i podstiču na nju, navedeno u vezi sa donošenjem sudske odluke i »presuđivanjem« i kada ljudima sudite da pravično sudite...« (En-nisa, 58), »... zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću...« (Sad, 26), »... pa ako se prikloni, onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni...« (El-Hudžurat, 9), »... a ako im budeš sudio, sudi im pravo...« (el-Maide, 42).

A što se tiče samilosti i dobročinstva, milosti i oprosta, Kur'an ih pravcem koji slijedi narod, rođaci, prijatelji, poslovni partneri i svaka strana čije je pravo u pitanju. Međusobni odnosi ljudi su, dakle, područje gdje jedino milost i dobrota znače vrijednosti. Pravda ovdje znači prihvatanje njenog najminimalnijeg oblika, oblika koji ako se prekorači pada se u zabranjen grijeh. Tako čujemo Kur'an kako kaže: »Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite...« (En-Nisa, 86), čime trasira put vrijednosti, a zatim dodaje: »... ili ga uzvratite... « (En-Nisa, 86), čime ukazuje na minimum koji ako se zanemari vodi u surovost i grubost koji su, naravno, zabranjeni.

Ako pratimo poruke Kur'ana o međuljudskim odnosima, usta-

novićemo da Kur'an odricanje od prava koje drugima pripada i oprost za nanesenu nepravdu čini vrijednošću koja zaslužuje Njegovu pohvalu. Međutim, kad je govor o izjednačenosti u pravima i odgovornostima koje iz toga proizilaze, ne donosi ni jednu jedinu riječ hvale.

Ove striktne granice koje je postavio Kur'an između područja pravde i jednakosti i područja dobrote i samilosti nalazimo potpuno jasno prikazane u konkretnom problemu koji Kur'an jedanput predaje u ruke nadležnog organa i naređuje mu striktnost i pravednost, a drugi put ga stavlja u ruke onog čije je pravo u pitanju i naređuje mu samilost i dobrotu. To je problem potvaranja neporočnih muslimanki, pa jedanput vidimo kako Kur'an naređuje vladaru da stvar uzme sasvim ozbiljno i odlučno i da onoga ko potvara kazni sa osamdeset udaraca, a potom ga vidimo kako na primjer, naređuje onom čije je pravo u pitanju da problemu priđe blago: »Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake i siromahe, i one koji su na Allahovom putu rodni kraj svoj napustili: neka im oproste i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti? A Allah prašta i samilostan je.« (En-Nur, 22)

Međutim, ovdje se sada nameću dva važna pitanja.

Prvo:

Ako je tačno da je većina kur'anskog teksta kojim se hvali i naređuje pravda navedeno u vezi sa suđenjem ljudima, tačno je također da u Kur'anu ima i drugih tekstova koji općenito naređuju pravdu i ne ograničavaju je samo na slučajeve dijeljenja pravde: »Allah naređuje pravdu i dobročinstvo...« (En-Nahl, 90), »... Pravedni budite, to je najbliže čestitosti...« (El-Maide, 8), zato se postavlja pitanje zašto pravdu ne prihvatimo i šire, kako bi postala vrijednost kojom se čovjek rukovodi u svim svojim kontaktima sa drugima, kakvu vrijednost ima i pri suđenju?

Odgovor je da ovi tekstovi, čak kad bi bili uzeti i općenito, pod pravdom, koja se od nas traži u ophođenju, nužno podrazumijevaju njeno pozitivno značenje, a to je davanje punog i ničim okrnjenog prava onome kome ono pripada, dok ni u kom slučaju se ne misli na njeno negativno značenje. To znači odsutnost viška koji neko čini iz dobrote i plemenitosti, jer u slučaju da se želi zabraniti višak onda bi imperativ pravde bio nevažeći i manjkav u odnosu na imperativ dobročinstva. Kako će te Kur'an podsticati da uzmeš svoje puno pravo, a da ti istovremeno naređuje da ga se odrekneš, daš kao milostinju i pokloniš? Ako se u ophođenju traži pravda, onda to ne znači izjednačenost između onoga što uzimaš i onoga što daješ, već znači izjednačenost između onoga što moraš dati i onoga što stvarno daješ, jer time nećeš okrnjiti ničije pravo, a što se tiče viška preko propisanog

dijela koji dolazi iz plemenitosti i dobrote, u prirodi je tražene pravde da ga ne zabranjuje niti negira.

Drugo pitanje:

Ako prihvatimo princip oprosta i milosti, princip blagosti i obzira kao jedinstvenu kur'ansku vrijednost i usvojimo ga za opšte pravilo u međusobnim odnosima ljudi, onda će nas ovo automatski dovesti do toga da ukinemo kaznu i nagradu.., Postavlja se pitanje je ll ovo uistinu zdrava politika na kojoj se može graditi društvo, ili će ga ona više odvesti u dezorijentaciju? Zamisli društvo u kome se krše prava, ne izvršavaju obaveze, prave prestupi i nanosi nepravda, a njegovi članovi se kriju jedan iza drugoga međusobno praštajući jedan drugome. Nije li ovo pravi haos ? Nije li ovo podstrek nasilnicima i razvratnicima da šire nered? Ako je ova politika bila ispravna za određenu grupu i određeno vrijeme, kako će se ona prihvatiti za stalni svjetski zakonik? Kako će ovo biti sveti nebeski sud?

Polako, polako, ej ti što postavljaš pitanje! Prekoračio si granicu u svom kazivanju. Čak si zamijenio jednu situaciju drugom. Daleko je od toga da mudrost Kur'ana podstiče na oprost tako smjelog, okrutnog i opakog zlodjela, a koje blagost i samilost još više rasplamsavaju... To je nedjelo čiji oprost nije ni moje ni tvoje pravo, jer se njegova štetnost ne svodi samo na tvoju ili moju ličnost, već njegova bolest, kad bi se raširila, mogla bi da uzdrma čitavo društvo. Šutnja nad ovim prijestupom predstavlja prijestup poput njega samog, a osvetiti ga ne znači osvetiti se delinkventu, već znači osvetu u ime Božjeg prava, osvetu u ime prava cijele ljudske zajednice.

Situacija koju si ti naveo nije predmet postupka u kome si ti jedna od zainteresovanih strana, već je to predmet zastupništva i predstavništva gdje si ti čuvar Božjih odredaba i ne dozvoljavaš da se skrnave Njegove zabrane. Ovo je područje međusobne i kolektivne zabrane lošeg i polje međusobnog i kolektivnog preporučivanja istine... Ovo je pozicija odstranjivanja nereda o kome Allah kaže: »...A da Allah ne suzbija ljude, jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao...« (El-Bekare, 251). Nema bojazni da se oprost za uvredu koja je tebi nanesena tako proširi. To je oprost grijeha koji se počini nenamjerno, pa je tu blagost i samilost jedino dobar i koristan lijek. To je, zapravo, poput varnice koja padne na vodu, pa postane hladna i mirna.

»... Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati.« (Fussilet, 34).

VRIJEDNA NOĆ

Reče učenik svom profesoru: — Poštovani profesore, recite nam u čemu je tajna ovog velikog poštovanja kojim se odlikuje mjesec ramazan nad ostalim mjesecima godine?

Profesor: — Jer je »u njemu objavljen Kur'an«, kako kaže Allah.

Učenik: — Pa dobro, a nije li nešto od Kur'ana objavljeno u nekom drugom mjesecu osim ramazana?

Profesor: — Svakako, Kur'an je objavljen u svakom mjesecu, ali je bio mjesec ramazan kad je melek Džebrail prvi put došao Muhamedu a. s., koji se molio u pećini Hira, s prvim odlomkom. Ovo je bila prekretnica između dva razdoblja i prva kap Božje milosti koja je došla da ljude izvede iz tmine na svjetlo, iz zablude na pravi put, iz nesreće u sreću... Ova blagorodna kiša je padala dvadeset i tri godine, dok Allah nije upotpunio svoju vjeru i usavršio blagodat, završivši objavu ove Mudre opomene.... Znači, prva kur'anska objava bila je prvi plod ove velike blagodati i uspomena na nju je vezana za datum njenog objavljivanja. Zato, kad god dođe ramazan, mi se sjetimo ovog poklona i Onog ko ga je poklonio izrazivši Mu svoju zahvalnost i obnovivši svoju privrženost Njemu i njoj...

Učenik: — A je li ovaj prvi korak kur'anske objave potrajao cijeli mjesec tog prvog ramazana?

Profesor: — Ne, to je bio samo jedan tren koji je rodila zora jedne njegove noći.

Učenik: — A što mi onda proslavljamo cijeli mjesec? Nije li dovoljno da slavimo samo ovu izuzetnu noć?

Profesor: — A zar misliš da je svjetlo koje se pojavilo te noći bilo tako slabo da nije obasjalo ništa više osim ono mjesto gdje se rodilo? Ne, ono je bilo tako jako da ga mjesec nije mogao obuhvatiti, ono je, ustvari, obuhvatilo čitavo vrijeme...

Učenik: — To je u redu, ali mi čujemo kako Allah u Svojoj knjizi veliča mjesec ramazan, pa ako ostale noći ramazana imaju ovu počast zbog toga što se nalaze u mjesecu noći u kojoj je Kur'an objavljen, nije li onda bilo preče da Kur'an veliča ovu noć kao što veliča cijeli ovaj mjesec?

Profesor: — Pa upravo je tako. Allah u Svojoj knjizi jedanput spominje mjesec ramazan, dok istu noć spominje dva puta i daje joj dva imena: blagoslovljena noć »Mi smo Knjigu počeli da objavljujemo u blagoslovljenoj noći...« (Ed-Duhan,3) i vrijedna noć, o kojoj je objavljeno i kompletno poglavlje: »Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr...« El-Kadr,1).

Učenik: — A kolika je razlika u vrijednosti između dobrih djela koja se učine te vrijedne noći i dobrih djela koja se čine ostalih noći ramazana?

Profesor: — Predstaviću ti to. Ne znaš li da se vrijednost djela umnogostručava na desetine ili stotine puta? Hoćeš li se saglasiti sa

mnom kad ti kažem da djelo u vrijednoj noći premašuje djelo iz trideset hiljada drugih noći?

Učenik: — Nismo navikli da pretjerujete... Trideset hiljada noći? Odakle vam to?

Profesor: — Iz Božje knjige. Sam čitaj: Noć Kadr je bolja... nije rekao... od hiljadu noći, već od hiljadu mjeseci.

Učenik: — A je li to i danas dokučivo, odnosno svakog ramazana? Nije li to bilo specijalno za onu noć u kojoj je Kur'an prvi put objavljen?

Profesor: — Kad bi u vezi sa ovom noći bilo kao što ti misliš, odnosno kad bi njena vrijednost bila u noći u kojoj je Kur'an prvi put objavljen, onda bi i sam Kur'an o njoj govorio kao o istorijskom događaju koji se dogodio i prošao, dakle rekao bi da je bila bolja, da su se u njoj spuštali meleki, međutim, on o njoj priča kao o stvari koja se ponavlja i koja traje pa kaže da je bolja, da je mir i da se u njoj spuštaju meleki i Džibril. A ovo će potrajati sve dotle dok god na Zemlji bude postojala grupa koja se drži istine... Znamo da su je Alejhisselam i njegovi drugovi tražili svake godine u ramazanu.

Učenik: — Tražili je... A nije li to konkretna noć poznata iz prvog ramazana, noć koja se ponavlja istog dana svake godine?

Profesor: — Ona nije mehanički kosmički ciklus. Ona je božanski dar kojim Allah blagoslovi onu noć u kojoj želi da spusti meleke i Džabraila. Prva noć Kadr, koja je prvenac Objave, bila je sedamnaeste noći ramazana, kako prenose istoričari i potvrđuju komentatori, temeljeći to na ajetu poglavlja »El-Enfal:«... ako vjerujete u Allaha i u ono što smo objavili robu Našem na dan pobjede, na dan kad su se sukobile dvije vojske...« (El-Enfal,41), a dan kad su se sukobile dvije vojske je bio sedamnaesti, dan Bedra. Međutim, ona se poslije toga premještala čak i za vrijeme Poslanika i ashaba, pa je bila dvadesetprve, dvadesettreće, dvadesetpete i dvadesetsedme noći. Ubejj b. Kab se zakleo, kako prenosi Muslim, da je bila dvadesetsedme noći. Ali to se vjerovatno odnosi na jednu određenu godinu, međutim, svi su to uzeli generalno.

A ti, zar bi dozvolio, kad bi ova noć padala konkretnog i utvrđenog dana svake godine, da se obraćaš Allahu samo na taj dan, a ostalih dana ne? Šta ti smeta da nekoliko posljednjih noći ovoga mjeseca provedeš sa više sjećanja na Allaha i sa više dobročinstva prema Njegovim stvorenjima? To je prilika koja zaslužuje da se o njoj povede računa i da se hrli ka njoj. Kako je samo o njoj neko lijepo rekao:

...Ona je vrijedna noć u kojoj je objavljen vrijedni Kitab. Objavljen je vrijednom Poslaniku iz vrijednog naroda. U njoj se spuštaju

meleki i Džibril s dozvolom svoga Gospodara. Sigurnost i mir vladaju njom sve dok zora ne svane...

Neka nam Allah u njoj da zdravlje, sigurnost i mir.

ISLAMSKI PRAZNICI

Ima ranijih naroda koji su praznike poznavali i provodili u znaku razvratne zabave, igre, pića, veselja, buke i galame. Neke stare religije su, opet, uzimale religiozne praznike za smotre neobuzdanosti i moralnog anarhizma. Na drugoj, posve suprotnoj strani, strani asketskog spiritualizma, vidimo da se praznično raspoloženje ispoljavalo kroz ponavljanje svetih sjećanja, ceremonija i molitvi.

Islam, čija su mjerila srednja i kriteriji pravi, svojim dolaskom baca novo svjetlo na ideju praznika. On ih udaljava od materijalnog razvrata i spiritualne ozbiljnosti, uzimajući dobre a odbacujući loše strane ovih dviju krajnosti, pridružujući im, naravno, nove elemente, tako da sve to daje jedan viši smisao, lijepu živopisnu sliku koja je izraz čistote, dostojanstva, čednosti i pristojnosti. To je ideja praznika u islamu.

Prvo što karakteriše islamski praznik je njegova duhovna obojenost. Međutim, njegova duša nije nijema niti nečujna, ona kliče i puna je poleta. Slušaj ovu himnu koja se odliježe ulicama i putevima iz usta onih koji odlaze da klanjaju bajram-namaz, čuj je u džamijama na usta musalija, čuj je u kućama u dane tekbiri-teširika, čuj je na Mini na ustima hodočasnika za vrijeme bacanja kamenčića na džemreta. To je uzvik koji navire iz duše da izrazi radost i veselje završetka uspješnog putovanja, putovanja posta ili hadždža. To je simbol doživljene pobjede na pređenom putu, kao i simbol odluke o istrajnosti na putu duhovne pobjede u narednim iskušenjima...« Allahu ekber ve lillahilhamd!«

Islam traži da ovaj duhovni poklič bude ispoljen i vidovima vanjskih ukrasa i ljepote, te u atmosferi blagostanja i udobnosti, naravno s potrebnom mjerom.

Da, obaveza stezanja kaiša i ustezanja je danak koji je bio poštovan za vrijeme posta i za vrijeme hadždža, ali kad dođe bajram nemoj reći da je dozvoljeno ono što je bilo zabranjeno već reci da je postalo obavezno ono što je bilo zabranjeno, a zabranjeno je ono što je bilo obavezno. Da, danas nema posta, danas nema zabranjivanja dobrih i dozvoljenih jela i pića: »Jedite i pijte radosni za ono što ste u danima minulim zaradili!« (El-Hakka,24).

Danas nema ustezanja od ukrasa i zato neka svako obuče najbolje što ima i na sebi pokaže trag Božje blagodati, jer je ovo dan isticanja blagodati. Danas nema ozbiljnosti niti ustezanja od dozvoljene igre ni nevine zabave. Prenose autori Sunena da je Enes rekao: »Po-

slanik je došao u Medinu a Medinelije su imale dva dana koja su provodili u igri i zabavi pa je upitao: Šta su ova dva dana? Odgovorili su da su se u njima igrali i zabavljali u predislamskom periodu. A Poslanik je dodao: — Allah vam je ova dva dana zamjenio boljim danima: a to su kurbanski i ramazanski bajrami...«

Prenosi Muslim da je h. Aiša rekla: »Poslanik je ušao kod mene na bajram a u mojoj sobi su bile dvije robinje koje su pjevale. On nije rekao ništa, samo je legao na postelju i zakrenuo glavu... Potom je ušao Ebu Bekr i ukorivši me rekao:

— Zar džavolja frula u Poslanikovom domu? A Poslanik je odgovorio: — Ostavi ih, Ebu Bekru, svaki narod ima svoj praznik a ovo je naš. H. Aiša je rekla dalje: Crnci su izvodili igre sa štitom i kopljem pa sam ja pitala Poslanika, ili bi on meni rekao: — Želiš li da gledaš? Odgovorila sam: — Da, i on bi me onda postavio iza sebe tako da sam mu bila naslonjena na rame i ostala sam tako dok mi nije bilo dosadilo. Rekao mi je: — Dosta ti je? Odgovorila sam: — Da.

Neću propustiti priliku da u vezi ove igre na koju je ukazano u izjavi h. Aiše kažem da to nije samo dozvoljena igra, nego da je, ako je u njoj namjera ispravna, aktivnost kojoj islam poziva i podstiče je kao što podstiče gađanje, plivanje, jahanje, trčanje i druge vrste korisnih tjelesnih sportova, jer oni onome ko ih upražnjava rasvjetljavaju i razvijaju volju i obezbjeđuju otpornost tijela, zapravo čine od njega čvrstog čovjeka, vojnika koji je spreman da brani vjeru i domovinu. A kako je tek nama potrebno da za vrijeme naših praznika oživimo ove lijepe običaje.

Ovako se u islamskim praznicima sreće poletna i visoka duhovnost te lijepa, čista i nevina korist i materijalnost. Međutim, islam se ne zadovoljava samo sa ova dva elementa svojih praznika, pa ih pojačava s trećim, najjačim i islamu najdražim. To je socijalno-humanitarna strana koja preko uključivanja u ustanovu zekata na ramazanski bajram i kurbansku žrtvu na kurbanski bajram od naroda čini jedno tijelo: »...zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji...« (El-Kevser,2); »Postići će šta želi onaj ko se očisti i spomene ime Gospodara svoga, pa molitvu obavi.« (El-A'la,14-15).

Često sam perom i riječju pozivao vlade islamskih zemalja i njihove socijalne institucije da organizovano pristupe sakupljanju ovih razbacanih miliona i distribuiraju ih onima čije su pravo, a zatim ono što preostane ulože u velike društvene projekte... Često sam apelovao na odgovorne u Egiptu i drugim islamskim zemljama da posebno za bajram pokrenu kampanju koja ima za cilj da isprazni javne ulice, džamijska dvorišta i kućne ulaze od tih ispruženih ruku koje mole, jer to predstavlja našu sramotu koja krnji ljepotu bajrama i istovremeno

izazov inače idealnom sistemu koji je donio islam da se narodi riješe ove tragedije.

Ranije sam apelovao i pozivao, danas ponavljam poziv i opomenu: »I nastavi savjetovati, savjet će vjernicima doista koristiti« «Ez-Zarijat,55).

RASTANAK S RAMAZANOM

Kad ramazan najavi odlazak jedino smo u stanju da kažemo: Subhanallah! Kako se brzo završi taj život! Kako brzo prolaze dani i noći! Kao da su jesenji listovi koje uhvati vjetar sudbine! A nije li cijeli život išta drugo do nekoliko trenutaka? Da, život je zaista samo san, a vječnost i neprolaznost pripada onome ko je vječan: »Sve što je na Zemlji prolazno je, ostaje samo Gospodar tvoj, Veličanstveni i Plemeniti..« (Er-Rahman, 26-27).

Mjesec ramazan, gdje je! Nije li prije nekoliko trenutaka bio s nama? Nije li nam ispunjavao naše uši i oči? Nije li on bio govor naših mimbera, ukras naših minareta, roba naših pijaca, predmet naših razgovora, noćno društvo naših klubova, život naših džamija? A gdje je sada?

Evo ga, kida posljednji konac da ga izvuče s našeg obzorja, evo ga se bori sa posljednjim dahom i hoće da ga ispusti pred nama. Dakle, naše izuzetne bogobojaznosti je prošlo, umirili su se glasovi slavuja na granama... Allahu se sve vraća.

Ej ramazanu!..

Kako je velika razlika između tvoja dva dana, dana tvog dolaska i dana tvog odlaska.

Dočekali smo te otvorenih očiju i srca, dočekali smo te s radošću, veselošću i nadom. Željeli smo da nam dođe tvoja čistota u kojoj će plivati naše duše jer su bile okorjele i sasušile se. Obradovali smo se času tvoga dolaska jer je to značilo pomirenje s našim Gospodarom od koga smo dugo bili okrenuti. Koliko smo željeli da ti budemo vjerni, koliko smo se nadali da budemo jaki u tvom dobročinstvu.

A danas kad se s tobom opraštamo duše su nam pune bojazni i stida, pune sažaljenja i tuge. Ne znamo koliko smo ti bili vjerni, ne znamo koliko smo ostvarili Tvoju nadu. Da mi je znati kako si nas našao? I šta si možda ponio sa sobom od sjećanja na nas? Jesi li primio izvinjenje onih koji su se izvinjavali? Jesi li zadovoljan postom postača? Je li ti se dopao namaz klanjača?

Kako je samo veliki broj onih koji su ti se pravdali svojim poslovima i obavezama. Kako je veliki broj onih koji su se ispričavali svojom slabošću i bolešću. Ali, bogami, niti su im tijela bila bolesna, niti mogućnosti slabe. U pitanju je bolest srca, niskost duše i slabost volje. Iznevjerila ih je njihova čvrstina, pa nisu ni pokušavali da savladaju prepreku, već su pobjegli s bojnog polja prije epopeje i sami su sebe unaprijed osudili na propast.

Ostavi ih sada neka trpe gorčinu bola i gutaju ljutinu kajanja kad vide da su im drugovi koji su se upustili u iskušenje iz istog izašli kao pobjednici i ništa im nije falilo, u stvari, samo im je povećalo vjeru pojačalo snagu i pokazalo im da su strahote kojima su bili plašeni bile samo obične varke i sotonina zavođenja.

Ramazanu!

Reci onima koji su ovaj put zavedeni da ne dozvole da budu obmanuti i drugi put! Na odlasku im reci: »Onaj ko je propustio priliku u mojim danima neka je nadoknadi u drugim! »Reci im da su vrata pokajanja širom otvorena:« Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti — naći će da Allah prašta i da je milostiv.« (En-Nisa, 110).

Mjesecu posta, ja se bojim da nisu mnogim postačima i klanjačima u svoju bilježnicu zabilježio gore stvari nego što si zabilježio mnogima koji nisu postili ni klanjali, jer je davno rečeno: »Mnogi grijesi koji donose poniznost i skrušenost su bolji od pokornosti koja vodi oholosti i veličini«. Zato, ako nepostači priznaju svoj grijeh i donesu odluku da će biti odlučniji, imaju pravo da se pokajanjem obrate Allahu. A što se tiče onih oholih koji misle da su lišavanjem hrane i pića ispunili sve svoje obaveze i dužnosti prema Tebi ali se za vrijeme posta nisu prolazili ogovaranja, uistinu su griješni. Pokajanje je daleko od njih, jer oni čak ni ne smatraju da su počinili grijeh.

Zar ne znaju da je Allah kad je zabranio djeci da svojim roditeljima upute ijednu riječ gnušanja i mrzovolje htio time da ih uzdigne i udalji od ostalih vrsta vrijeđanja i nasilja koja dolaze iza toga, te da je, takođe, kad je postačima zabranio dozvoljena pića i jela želio da to bude krajnji stepen čistote i uzdizanja nad zabranjenim i griješnim koje je prije toga zabranio kao grijehe? Je li razumljivo da se postaču zabranjuje da odgovori na uvredu i uznemiravanje a da mu se dozvoli da on otpočne da vrijeđa i uznemirava?

Nije li post, kako smo čuli, krajnja čistota? Pa kako će ostvariti krajnje ciljeve te čistote onaj ko nije ostvario prve?..

Braćo postači!..

Sjedite malo sa mnom da se preispitamo prije nego budemo pitani! Jesmo li zaboravili da je tezulja djela precizna i da kritičar sve

vidi? Šta bi odgovorili kad bi nam se reklo: »Brbljali ste i bestidno govorili za vrijeme posta. Bili ste nemarni u namazu.« A ko od nas nije brbljao za vrijeme posta i ko nije bio nemaran u namazu?..

Iskoristite ove trenutke i očistite svoja srca pokajanjem, dignite svoje ruke i ponovite za mnom: »Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: »Vjerujte u Gospodara vašeg!« — i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko rđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima. Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Tvojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, svoje obećanje ispuniti! (Al 'Imran, 193-194).

Ispratite ramazan, tog plemenitog gosta onako kako se isprаća pravi gost. Znajte da se pravi gost ne isprаća samo selamima, već poklonima i dragocjenostima. A znate li šta su pokloni za ovog vašeg gosta? Zekatul-fitr. On čisti vaš post, on čisti vaše duše, on čisti vaše poslove.

Zamolimo Allaha da primi naša dobra djela i nagradi nas iskrenošću u svim našim poduhvatima.

Amin...Amin...

Naslov originala:

ES-SAWMU TERBIJETUN WE DŽIHAD

S arapskog preveo:

MESUD HAFIZOVIĆ

Izdavač:

STARJEŠINSTVO ISLAMSKE ZAJEDNICE BOSNE I HERCEGOVINE, HRVATSKE I SLOVENIJE, SARAJEVO, JNA 81/I

Za izdavača:

MERZUK VEJZAGIĆ

Štampa:

NIŠRO »Oslobođenje«, OOUR Štamparska djelatnost, Sarajevo

Za štampariju:

Petar Skert, graf. ing.